

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Ёраҳматзода Шодичон Рамазон дар мавзуи «Истилоҳоти этникӣ дар «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ.

Таърихи ҳар як забонро аз сарчашмаҳои хаттиву шифоҳӣ, ҳусусан аз осори арзишманди шоирону нависандагон, таърихнигорон, сайёҳону файласуфон ва олимону фарҳехтагони илму дониш таҳқиқ намуда, барои ҷамъи имрӯзиёну ояндагон таҳлил намудан корест бисёр муҳим. Аз ин рӯ, барои таҳқиқу муайян намудани арзиши илмиву бадеӣ ва таърихии осори донишмандони тоҷикнажод ба мисли Фирдавсиву Сино, Беруниву Асадии Тӯсӣ, Носири Ҳусрав, Саид Алии Ҳамадонӣ, Мавлавии Балхӣ, Ҷомӣ, Соибу Сайидо, Донишу Шоҳин барин шахсиятҳо, ки инъикоскунандагони вазъияти замони хешанд, метавон ба таври васеъ истифода бурд.

Таҳқиқу пажуҳиши вожаву истилоҳоти илмӣ ва соҳавӣ таърихи кӯҳан дошта, ин қабил вожаҳо бо ҳусусиятҳои худ диққати муҳакқиқони хориҷиву ватаниро ба худ ҷалб намудааст. То замони Инқилоби Октябр, ҳусусан то солҳои 30-юми асри XX, истилоҳот ҳамчун як соҳаи илми забоншиносии тоҷик мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор нагирифта буд. Ҳарчанд пажуҳиши истилоҳот дертар сурат гирифта бошад ҳам, оид ба истилоҳот дар аввалин сарчашмаҳо, яъне фарҳангномаҳои забони тоҷикӣ-порсии асрҳои гузашта маълумотҳо ба назар мерасанд, ки дар аввал маъниҳои гуногунро ифода мекарданд.

Таърихи инкишофи истилоҳоти нави илмӣ дар забони адабии тоҷикӣ аз асрҳои IX-X, ки давраи шукуфоии фарҳанггу тамаддун, тараққиёти улуми гуманитарӣ ва адабиёти бадеӣ, инчунин марҳилаи пайдоиши асарҳои зиёди филологӣ, фалсафӣ, динӣ, тиббӣ, ҷуғрофӣ,

ситорашиносӣ, кайҳоншиносӣ, риёзӣ ва амсоли инҳо барои мардуми тоҷик ба ҳисоб мерафт, шурӯъ мегардад. Ин падидаро мо дар оғаридаҳои Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, Абулқосим Фирдавсӣ, Ибни Сино, Насридини Тӯсӣ, Закариёи Розӣ, Абурайҳони Берунӣ ва дигарон мушоҳида карда метавонем.

Омӯзишу баррасии вожаҳои соҳавӣ ва истилоҳот дар забоншиносии умумӣ таърихи кӯҳан дошта, асару рисолаҳои зиёде оғарида шуда бошанд ҳам, вале дар ин самт масъалаҳои баҳсталаб кам нестанд.

Таҳқиқи лексикаи мардумӣ, яъне этникӣ барои дарки тарзи зиндагонии маънавию фарҳангӣ ва иҷтимоии мардум муҳим буда, моро ба урфу одат, тарзи меҳнат, зиндагонӣ ва робитаҳои хешутабории мардум аз наздик ошно месозад.

Омӯзиши ҳусусияти лӯғавию қалимасозӣ, сарфиву наҳвии забони ин ё он адиб барои муайян намудани ҷараёни инкишофи таркиби лӯғавии забон ҳамаҷиҳата муғиф мебошад.

Ҳусусиятҳои лӯғавӣ-мавзӯй, баромад ва сохтори қалимаву истилоҳоти этникӣ, ҳусусан этномимҳо (номи қавму қабила ва миллатҳо) яке аз масъалаҳои пурбаҳс ва домандори илми забоншиносӣ ба шумор меравад.

«Шоҳнома» ҳазинаи хеле нодиру бебаҳои имконияти лексикӣ буда, барои бисёр муҳаққиқон ҳамчун маҳак дар муайян намудани меъёри забони адабӣ ҳам дар сатҳи лӯғатшиносиву грамматика ва ҳам дар масъалаҳои услубиёти забон ба шумор меравад.

Абулқосим Фирдавсӣ бо осори гаронбаҳои худ дар рушди забони адабӣ саҳми нотакрор гузаштааст. Бинобар ин, омӯзиши мероси адабии Фирдавсӣ дар такмили таркиби лӯғавии забони тоҷикӣ, қалимаву истилоҳоти этникӣ, сохтори қалимасозию ҷумлабандӣ ва услубиёти забон дорои аҳаммияти беандоза аст.

Дар забоншиносии тоҷик дар баробари ҳалли як қатор масъалаҳои назариявӣ ва амалии марбут ба вижагиҳои лӯғавиву мавзӯй ва баромаду

сохтори номи ҳалку миллатҳо ё этнонимҳо дар осори адибони гузаштаву имрӯза бахсу баррасиҳое мавҷуданд, ки ҳалли мусбати худро чустучӯ менамоянд. Ҳамчунин, баррасиву омӯзиши этнонимҳо ва муайяну дақиқ намудани онҳо аз лиҳози забоншиносӣ дар забони адабии тоҷикӣ ҷиддияту масъулияти хосро тақозо мекунад.

Аз ин мавқеъ ва нуктаи назар таҳқиқоти диссертационии Ѓираҳматзода Шодиҷон зери унвони «Истилоҳоти этникӣ дар «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ» хеле саривақтӣ ва арзишманд ба ҳисоб меравад. Аҳаммият ва зарурати пажуҳиши мазкур, пеш аз ҳама дар он зоҳир мегардад, ки дар рушди улуми муосири ҷаҳонӣ ва авҷ гирифтани раванди ҷаҳонишавӣ этнолингвистика ба тарики рӯзафзун мавуи худро устувор ва арзиши хешро бештар месозад.

Дар ин раванд як баҳши таҳқиқнашудаи этнолингвистикаро вожаву истилоҳоти этникӣ ташкил медиҳанд, ки дар забоншиносӣ бо истилоҳи этнонимҳо низ машҳур аст. Ёдовар шудан бамаврид аст, ки этнонимҳо яке аз муҳимтарин таҳаввулоти иҷтимоӣ буда, дар ташаккули афкори ҷомеа нақши муҳим мебозанд ва омӯзишу баррасии этнонимҳо аз баҳсбарангезтарин мавзуи замони мо ба ҳисоб меравад. Этнонимҳо вобаста ба тағйирёбии сиёсиву иҷтимоӣ аксаран ба тағйироти морфологӣ дучор шуда, синонимҳои гуногунро ба вучуд овардаанд. Аз ин рӯ, омӯзишу пажуҳиши маъноиву мавзӯй, этиологиву сохторӣ ва умуман, аз ҳар зовияни дигар омӯхтани ин гурӯҳи калимаҳо муфид арзёбӣ мегардад.

Дар таърихи забоншиносии тоҷик вожаву истилоҳот, ҳусусан, этнонимҳои ягон асари алоҳида мавриди таҳқиқу баррасӣ қарор дода нашудааст. Омӯзишу баррасии вожаву истилоҳоти этникӣ вобаста ба таърихи инкишофи забони тоҷикиву рушди бемайлони сиёсиву иҷтимоии ҷомеа ва талаботи замон буда, истилоҳоти этникии «Шоҳнома» - як асари бузурги донишманди ҷаҳонӣ Абулқосим Фирдавсӣ бо диди тоза ва муосир қобили қабул мебошад.

Муқаддимаи диссертатсия тибқи муқаррароти муайяншуда таҳия ва дар он мубрамии мавзуи таҳқик, дараҷаи таҳқики мавзӯъ ва робитай таҳқик бо барнома ва мавзӯъҳо оварда шудаанд. Дар бахши тавсифи умумии таҳқик мақсад, вазифаҳо, объект ва предмети таҳқик, асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқик, сарчашмаҳои таҳқик, навғонии илмии таҳқик, нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявиву амалии таҳқик, мутобиқати мавзуи диссертатсия бо шинонномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ, тасвиби амалии натиҷаҳои таҳқик, таълифоти илмӣ вобаста ба мавзуи диссертатсия аз ҷониби ұнвончӯ мушаххасан оварда шудааст.

Кори диссертационие, ки аз сӯйи Ёраҳматзода Шодичон дар мавзуи «Истилоҳоти этникӣ дар «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ» анҷом шудааст, дар самти баррасиву шарҳу тавзех ва истифодаи дурустӣ этнонимҳои «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ кори муҳим ва саривактӣ дониста мешавад.

Маводи асосии диссертатсияро таҳқики хусусиятҳои лугавӣ, мавзӯй ва соҳтории истилоҳоти этникии «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ ташкил медиҳад.

Боби аввали диссертатсия **«Асосҳои назариявии ташаккули истилоҳоти этникӣ дар забони адабии тоҷикӣ»** номгузорӣ шуда, аз 4 фасл иборат аст. Дар боби мазкур диссертант аз ҷиҳати назариявӣ дар мавриди омӯзишу пажуҳиши вожаву истилоҳот дар забони адабии тоҷикӣ ва забони «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ, инчунин пажуҳишҳо дар мавриди истилоҳоти этникӣ дар забони тоҷикӣ ва нақши сарчашмаҳои лексикографӣ дар ташаккули вожаву истилоҳоти этникии «Шоҳнома» баҳсу баррасӣ ба миён овардааст.

Дар фасли якum «Омӯзишу пажуҳиши вожаҳои соҳавӣ ва истилоҳот дар забони адабии тоҷикӣ» масъалаҳои баррасии вожаву истилоҳоти этникӣ аз ҷониби донишмандони ин соҳа ба таври зарурӣ ҳалли худро

ёфта, саҳми муҳаққиқони тоҷику рус дар ин самт назаррас муаррифӣ мешавад.

Фасли дуюм «Пажуҳиши вожаву истилоҳоти этниқӣ (дар мисоли «тоҷик») дар забони адабии тоҷикӣ» ном дошта, муҳаққиқ оид ба баррасии мавзуи мазкур аз ҷониби муҳаққиқони дохилу хориҷ сухан ба миён оварда, бо далелҳои қатъӣ фикру андешаҳои худро пешниҳод менамояд.

Дар фасли сеюм унвонҷӯ оид ба «Таҳқиқи вожаҳои соҳавӣ ва истилоҳот дар забони «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ» изҳори андеша намуда, аз пажуҳишҳои дар ин мавзуъ анҷомшуда нуктасанҷона сухан меронад.

Дар фасли чоруми ин боб, ки «Сабту тафсир ва нақши сарчашмаҳои лексикографӣ дар ташаккулу такомули вожаву истилоҳоти этниқии «Шоҳнома» ном дорад, аз мураттибони «Лугати фурс», «Фарҳанги Рашидӣ», «Бурҳони Қотеъ», «Ғиёс-ул-лугот», «Фарҳанги Вафоӣ», «Фарҳанги Сомӣ», «Тухфат-ул-аҳбоб», «Фарҳанги Мирзо Иброҳим», «Муҳтасари фарҳанги «Шоҳнома» ва дигар фарҳангномаҳову сарчашмаҳои гуногуни лексикографиву таъриҳӣ ҳангоми баррасии вожаву луғатҳо, ки дар ташаккулу такомули вожаву истилоҳоти этниқӣ нақши муҳим доранд, таҳлилҳо фаровон оварда шудааст.

Боби дувум «Таҳлили луғавӣ-мавзӯй ва баромади вожаву истилоҳоти этниқӣ дар «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ» ном дорад ва аз 4 фасл ва 2 зерфасл иборат мебошад. Дар ин боб диссертант истилоҳоти этниқиро аз лиҳози тобишҳои маънӣ ва мавзуву баромад мавриди пажуҳиш қарор додааст. Дар ин ҷо номи қавму қабилаҳо ба гурӯҳҳои асливу иқтибосӣ ҷудо карда шуда, бо истифода аз «Шоҳнома», фарҳанггу луғатнома ва таҳқиқоти муҳаққиқон мавриди омӯзиш қарор дода шудааст.

Фасли аввали боби мазкурро «Исмҳои ҷомеи ифодагари инсон дар «Шоҳнома», ки дарбаргирандаи вожаву истилоҳоти мансуб ба нажод-миллат, ки дар асар ба гунаҳои тухм/тухма, гуҳар, табор, нажод, гурӯҳ,

мардум ва истилоҳоти нави илмӣ қавм, қабила, миллат ва дигар калимаҳои ифодакунандаи мардум баҳсу баррасӣ шудааст. Дар ин ҷо ҳар як калимаи ифодагари инсон дар «Шоҳнома» ва замони муосир муфассал ва пайдарпай аз лиҳози таъриҳӣ ва ифодаи маъно оварда шудаанд.

Дар фасли дувум зикр мешавад, ки бо вучуди бевосита сабт нашудани этноними «тоҷик» дар «Шоҳнома»-и то замони мо расида, дар ин шоҳасар ифодагари равшани ин этноним каёниён, озодагон, паҳлавонон, сӯғӣ, сакоӣ, бохтарӣ, хоразмӣ ва ғ. омадааст, ки ифодакунандаи мағҳуми истилоҳи тоҷик ҳастанд.

Диссертант муътакид аст, ки истилоҳи «каён» мансуб ба кишвари **тоҷикнажодон** аст, ки ишора ба давлати **каёниён** мекунад. Вожаҳои **кай** ва **каён** ҳамчун лексикаи этникӣ дар асари безаволи «Шоҳнома» серистеъмол буда, 616 маротиба дар шаклҳои гуногун истифода шудаанд.

Фасли сеюм ифодаҳои маънӣ ва шаклҳои гуногуни ифодакунандаи истилоҳи «нажод»-ро дар бар мегирад. Дар ин фасл истилоҳи **нажод** ва дигар истилоҳоти ифодагари ин мағҳум, ба мисли *гударзиён, сосониён, ҷагониён* ва ғ. аз ҷиҳати маънӣ ва баромад шарҳу баррасӣ шудаанд.

Фасли чорум «Вожаву истилоҳоти этникӣ дар «Шоҳнома», баромад ва таснифоти луғавиву мавзуии онҳо» ном дорад ва аз 2 зерфасл бо номҳои “а) истилоҳоти этникии асили тоҷикӣ” ва “б) истилоҳоти этникии иқтибосӣ” иборат мебошад.

Дар мавриди баромади этноними *курд* муҳаққиқ чунин менависад: “Миллати *курд* аз рӯйи тасвири «Шоҳнома» ба замони хеле қадим, яъне даврони ҳукмронии Захҳоқи золими морбардӯш рабт мегирад. Курдҳо аз ҷиҳати этникӣ ва забонӣ бо тоҷикон наздики дошта, бо вучуди таърихи қадимаву сарзамини аҷдодӣ доштанашон то имрӯз чун миллати мустақилу соҳибихтиёр шинохта нашудаанд ва дар парокандагӣ қарор доранд”. (дисс., с. 100) Истилоҳи *курд* 16 маротиба дар «Шоҳнома» омада, ба *сарзамин* ва *мардум* далолат мекунад (дисс., с. 101).

Боби сеюми диссертатсия «Таҳлили сохтории вожаву истилоҳоти этникии «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ» ном дошта, дар он мавқеи вожаву истилоҳоти сода, сохта, мураккаб ва вожаву истилоҳоти таркибии этникӣ дар «Шоҳнома» мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтааст.

Фасли якуми боб «Вожаву истилоҳоти содаи этникӣ дар «Шоҳнома» унвон дошта, истилоҳоти зиёди этникӣ аз рӯйи сохтору маъно мавриди таҳқиқу пажухиш қарор дода шудааст. Дар «Шоҳнома» калимаву истилоҳоти ифодакунандай номи қавму миллат, халқиятҳо дар қолаби сода корбаст гардидаанд, ки шарҳи баъзеи онҳо оварда шудаанд. Аз ҷумла, аз этнонимҳои *рум, ҳабаш, порс, рус, ҷуҷуд, ҳабаш, тӯр, турк, курд, араб, кӯчу балуч, кай, паҳлав* ва ғ.

Фасли дувум доир ба истилоҳоти сохта ва роҳҳои бавуҷудоии шакливу маъноии истилоҳоти этникӣ баҳс намуда, нақши воситаҳои калимасозро муайян намудааст. Таъкид шудааст, ки нақши пасвандҳо нисбат ба пешвандҳо дар соҳтани вожаву истилоҳоти этникӣ барҷастатар мебошад. Диссертант дар ин замина аз пасванди муштараквазифаи –ӣ сухан карда овардааст: он аз исми ифодакунандай макон вожаҳое сохта мансубият ба халқу миллатро ифода мекунад: *мисрӣ, чинӣ, порсӣ, румӣ, ҳиндӣ, паҳлавӣ, эронӣ, сугдӣ, бохтарӣ, арманӣ* ва ғ:

Фасли севум «Вожаву истилоҳоти мураккаби этникӣ дар «Шоҳнома» номгузорӣ шудааст. Дар ин ҷо диссертант калимаву истилоҳоти этникии мураккабро аз ҷиҳати таркиби морфологӣ чунин тасниф намудааст: 1] исм+исм: дар ин қолаб калимаҳои турон+сиҳаҳ, турон+шах, Турон+замин, Ҳайтол+шоҳ, турон+сиҳоҳ, Эрон+замин, Ҷӯгиён+шоҳ, Мукрон+замин, турон+гурӯҳ, Каён+туҳма, Самар+қанд; 2] сифат+исм: калимаҳои мураккабе, ки аз сифатҳои нисбии марбут ба қавму миллат ва сифатҳо ва исм таркиб ёфтаанд: *румизиреҳ, руминажсад, каёникаманд, чиниқабой, чинипаринд, румипаринд, румиқулоҳ, румиамуд, румиқабо, румисипоҳ, румигурӯҳ, румиканиз, синдисипоҳ, чиниҳарир, чинизабон* ва ғ.

Фасли охирони боб вожаву истилоҳоти таркибии шоҳасарро фаро мегирад. Вожаву истилоҳоти таркибии этникӣ ё ибораистилоҳоти зиёди «Шоҳнома» мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтааст. Аз ҷумла: ибораистилоҳоте, ки этнос ё ному забони мардумон ҳамчун муайянкунанда омадааст: *лашқари турк, аспони тозӣ, зиреҳи румӣ, тоҷи кайӣ, ҷатри ҳиндӣ, ҳанҷари ҳиндувӣ, шоҳи ғассониён, дини юнонӣ, шаҳи Суриён, таҳти Каён, сипарҳои чинӣ, оини озодагон, камонҳои туркӣ, кулоҳи кайӣ, лашқари зобулӣ, теги мисрӣ, подшиоҳи Каён, шаҳи Ҳинд, ҳанҷари порсӣ, ҳати ҳиндувӣ, ҳати пегавӣ ва ғ.; 2] ибораистилоҳоте, ки ҷузъи асосӣ ё муаяншаванда этнос аст: *тухми Сосон, тухмаи Кайқубод, тухмаи Висагон, тухми Каён, паҳлавӣ дастбурд* ва ғ.; 3] ибораистилоҳоте, ки ҳарду ҷузъашонро вожаҳои этникӣ ташкил додаанд: *наҷоди каён, туркони чинӣ, тоҷу таҳти кайӣ, гавҳари паҳлавӣ* ва ғ.*

Дар қисмати хулоса диссертант андешаҳои худро ҷамъбаст намуда, миқёс ва самтҳои асосии таҳқиқро нишон додааст.

Диссертатсия ва автореферати он дар асоси талаботҳои Муассисаи давлатии «Комиссияи олии аттестатсионӣ»-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таълиф шудааст. Забони таҳқиқи диссертатсионӣ ва автореферати он фасеху равон буда, дар маҷмуъ натиҷаи пажуҳиши муаллифро инъикос менамояд.

Аз мутолиаи онҳо маълум мешавад, ки унвончӯ ба истинод ва истифодабарӣ аз асарҳои илмӣ бо эҳтиром муносибат карда, иқтибосоти овардаашро бо сарчашма ва саҳифаи он ишора мекунад. Аз мутолиаи диссертатсия ва автореферати Ёраҳматзода Шодичон Рамазон чунин хулоса баровардан мумкин аст, ки муҳакқиқ дар натиҷаи меҳнати ҷандсола ба мақсад расидааст. Таҳлилу муҳокима ва натиҷагириҳои диссертант аз ҳар ҷиҳат ҷолиби дикқат мебошанд.

Диссертатсияи Ёраҳматзода Шодичон Рамазон таҳти унвони «Истилоҳоти этникӣ дар «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ» таҳқиқоти

анчомёфтаи илмӣ дар соҳаи лексика ва истилоҳоти забоншиносии мусоири тоҷик мебошад.

Дар баробари дастовардҳо дар диссертатсия ва автореферати он баъзе камбудиҳо ба назар мерасанд:

1. Дар диссертатсия ва автореферат баъзан аломатҳои китобат аз қабили нимтире “-” ва тире “–” нодуруст истифода шудаанд.
2. Дар диссертатсия оид ба этноними тоҷик дар ду фасл сухан рафтааст, хуб мешуд, ки он дар як фасл ҷамъоварӣ ва натиҷагарӣ мешуд.
3. Дар саҳифаҳои 6, 14, 17, 21, 23 ва 27-и диссертатсия ғалатҳои имлоиву техниκӣ мавҷуданд.

Нуқсонҳои зикршуда ба ҳеч ваҷҳ арзиши илмии кори диссертациониро кам намекунанд. Дар ҳаллу фасли вазифаҳои муайяншуда диссертант маводу далелҳои заруриро ба таври васеъ истифода мебарад. Муҳаққиқ аз пажӯшишҳо ва адабиёти илмии зарурӣ дар самти таҳқиқоташ хуб огоҳӣ дорад.

Чунин мешуморем, ки муаллифи диссертатсия таҳқиқоти масъалаи мубраму душвор, маҳсусан дарёфту муайян намудани вожаву истилоҳоти этникоиро дар асари бузурги «Шоҳнома» муваффақона анҷом додааст.

Автореферат ва мақолаҳои илмии нашрнамудаи диссертант муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос менамоянд.

Дар маҷмуъ, диссертасия ва автореферати Ёраҳматзода Шодичон Рамазон таҳти унвони «Истилоҳоти этниқӣ дар «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ пурраву мукаммаланд ва ба талаботи «Низомнома»-и Муассисаи давлатии «Комиссияи олии аттестационӣ»-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллиф барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ сазовор мебошад.

Доктори илми филология, профессор, мудири
кафедраи забонҳо ва фанҳои гуманитарии
филиали Донишгоҳи миллӣ таҳқиқотии
технologӣ «МИСиС» дар шаҳри

Душанбе:

Абдулҳамид Нозимов

Нозимов Абдулҳамид

Имзои д.и.ф., профессор А.А. Нозимов-ро
тасдиқ мекунам: Сардори раёсати кадрҳои
Филиали Донишгоҳи миллӣ таҳқиқотии
технologӣ «МИСиС» дар шаҳри Душанбе:

Зарипова М.А.

Маълумот дар бораи истибот:

734042, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, кӯчаи Назаршоев, 7

E-mail: aa.nozimov@mail.ru Телефон: (+992) 900-82-28-82

«15» февраляи 2023

